

## Narodski in jezični otoki med Slovenci.

### 1. Kočevarji.

Od Kočevarjev mi tukaj ne gré ponavljati, kar je sploh znano, in že mnogokrat popisano. Iz zgodovine naj povzamem le to, da je kočevska zemlja kdaj lastnina bila oglejskih patriarhov, kateri so se od leta 1077 štelí za markeze ali mejne grofe krajnske dežele; leta 1247 je pa patriarh Bertold Kočevje dal v najem Frideriku Ortenburškemu, v katerega rodu je ostalo do leta 1421, je potem na celjske grofe prišlo, in leta 1456 na cesarja Friderika IV. Zastran sedanjih stanovavcov se sploh pripoveduje, da so nastopniki frankonskih in turinskih družin, katere je cesar Karl IV. ortenburškemu grofu podelil za naselitev krog leta 1350; vendar ta reč ni še zadosti spričana, in nekteri Kočevarje mislijo za ostanek starih Gotov, kateri so skozi Krajnsko potovali proti Italiji; morebiti se bo vse bolj pojasnilo, ko pridejo pisma ortenburških grofov na dan, katerih izdajo nek Dr. Tangel v Gradcu pripravlja. Dokler več ni mogoče, naj bi se pa jezik kočevski bolj po jezikoslovnih postavah pretehtoval, kar dandanašnji ni tako težko, kar se stara nemščina tudi v šolah bolj razlaga. Naj se kdo loti takega dela, komur je kočevski govor bolj znan, naj ga preiskuje po enakem načinu, kakor bomo povedali od čičevskega jezika. Naj pregleda tvarino jezikovo: ali so besede vse nemške, ali niso tudi slovenske, in sicer koliki del, ali so besede staronemške tega ali unega nemškega rodú; na pr. gängerl, vrag, faxen, šale, je tudi nemškim Korošcem in Štajarcem znana beseda; frov se snida v staronemško frove, gospa; kačen, gruzen, moten so slovenske besede. Ravno tako bo pogledati treba na oblike kočevskega jezika; žie hont, imajo, žie arbeitent, delajo, je staronemško; plakatzten, nakatzten kaže na slovensko obliko; kranzla, venček, je sploh gorejnonemška oblika, kränzchen je dolejno-nemška; stari gotiški jezik je imel tudi dvobroj, kar je morebiti treba pomniti.

Kdor tedaj hoče kočevskemu jeziku bolj do konca priti, ni dosti, da pové nekatere besede ali stavke, temuč naj nabere slovník saj bolj rabljenih besed, zraven naj tudi sestavi imenske skloné in glagolske pregibe; korenike in končnice besed; to dvoje bo dalo celoten pregled jezika.

Takošno preiskovanje bo bolj pojasnilo narodnost kočevskega ljudstva, morebiti bo tudi sploh preiskovavcem staronemščine ugodno.

Hicinger.

### Drobtinice za kratek čas pa tudi za poduk. Bog daj bebcom pamet!

Mislil bi, ker smo dočakali časov olike in premedenosti, da ni več vraž, traparij in abote na svetu. Ali žalost in jeza človeka spreleti, če spremisli, da še zmiraj vodijo priproste za nos! — Stari pregovor je sicer: „s trebúhom za kruhom“. Al ta pregovor ne daja pravice, da bi se smélo za trebuh slepariti in za vsakdanji živež trapaste ljudi za nos voditi. Menim, da ne bo od več, ako od goljufnih rokomavharjev, vlačugarjev in potepúhov katero povémo.

Ni davno, kar se je bil neki potepúh v naše vasi priklatil, in sleparil priproste ljudi, da vé ozdravljati mnogoverstne neozdravljive in najhujše bolezni. Bahal se je zdravnik, da mu ga ni versta na svetu. Jésti, piti in dnarjev je od kmetov dosti dobil. Vse je vrelo k njemu, ga za svét vpraševalo, zdravila od njega jemalo in mu véro stavilo, da bi človek, ki vé kaj so goljufi, jeze skopernel. — Ali vendar, bodi ga Bog zahvaljen! se tudi med priprostimi ljudmi človeček dobí, kateremu, če se tudi po šolah ni modrijanstva učil, vendar le materna lučica svetí, da le Bog, ne pa rokomavharji, vé čudeže delati.

Zgorej v misel vzeti rokomavhar se po bajtah potikuje in baraje kmali zvé, da ima premožen sosed že več let bolešno ženico, ki nič na noge ne stopi, in dal bi, Bog vé kaj! ako bi mu jo kdo na noge spravil. Ta gerdún to zvedši ne oprezuje dolgo, ker zdelo se mu je, da prilika

je ugodna, kake potokone v svoj žep dobiti. Prileti na vso sapo k možu bolnice, in se mu nudi za vrača, ter terja 5 rajnšev za trud in ozdravo. Al mož, katerega še niso šemelizale, kar ga sončice obséva, mu modro odgovori: „ozdravi mi ženo in postavi mi jo na noge, ne le pét, temučsto rajnšev je tvojih; pred ti pa cempera ne dam! — Nikar ne misli, da sem na glavo padel. Moja žena je pametne vrače imela, al nihče ji več pomagati ne more, ko živi Bog. Ti lajhar gotovo tudi ne. Že zdavno vlečem na svoje ušesa, ali bo že kmali kak kruljevic po naši vasi skakati začel, pa ne morem nič pričakati. In ko bi jez sosedom kaj zapovedati smel, bi nam ti že ne lajhal več po seli. In toliko ti vendar svetujem, da mi jo kmali iz sela pobašesh, ker utegnili bi se ti kaj prigoditi. In če nihče več pameti nima, ti hočem je z pot posvetiti“.

Vlačugar vidi, da mož nima ravno slame v glavi, se naglo iz hiše pobere, pusti bolnico ležati in 100 forintov v moževi možnji, in da mož ljudém rogovile kaže, da so tako neumni, rokomavharju véro staviti. Od tistega časa je bilo potepuhovo poštenje ob tla, in ko vidi, da ga vse po strani gleda, pobere kopita in jo potegne rakom žvižgat iz vasi.

Kaj mislite, kako se je obnašal po seli ta potepúh, dokler ni bil staknil tega moža? Zavoljo nedolžnih ne smém tega očitno povedati. Vsak pameten človek naj si sam pri sebi to domišluje. Posebno takrat je gerdavž po hišah razgrajal, kader ljudi ni bilo doma. Ob, nedeljah in praznikih mu je bila nar bolj priložnost pri roki. Oh, ko bi vsi ljudje po kmetih takošne pameti bili, kakor zgor imenovani mož, bi takošnega gerdúna sami iz sela spokali, ali pa svoji gosposki ovadili.

Takošen cigan, kakor se mu prilika primeri, je vse, kar kdo hoče. Bolj neumne ljudi, ko naleti, bolj jim ušesa viha, nosove kriví, in spraznuje možnjice. Zdaj jim kvarte meče, zdaj prerokuje prihodnje reči, zdaj jim srečo ali nesrečo oznanuje; zdaj za zaklade (v zemlji zakopane dnarje) pripoveduje. Jim obéta, če jih kopati mika, škrate, ki ko maček na dnarjih sedí, z rotnjem odgnati. Zdaj za tatú vé, in za vkradeno blago, in da mu prismode bolj verjamejo, tudi še kake latinske ali gerške knjige, katerih še brati ne zná, sabo vlačí in iz njih laže, da se vse kadí. Tudi vrač je, če kdo hoče. Pa kaj! tudi copernice vé preganjati. Njivo, če noče roditi, otroke, če nočejo sesati, zgubljeno mleko materam, norost, to ali uno nesrečo, vé on oddelati. Coper od hiše ali človeka odgnati je njegova nar manjša skerb. (Dalje sledí.)

### Novičar iz avstrijskih krajev.

Od celjske okolice 19. okt. Mila ljudém in poljščini jako ugodna je bila letošnja jesen. Topli dnevi pa ne hladne noči so lepo dozorile ljubo ajdino in sinjkato grojzdje; prvo so kmetovavci že poželi ter pospravili v shrambe, drugo berejo vinogradniki ravno zdaj po brajdah in prisojnih goricah. Mesec oktober je vreden letos imena „vinotok“, ki mu ga dajajo tukej ljudje: kajti vino toči letos da je kaj, in prav imenitno sladčico, in toto prav obilno. Vinorejcem pomanjkuje bačev in sodov, v katere bi vlivali vinoplodni pridelk; pospravljeni mošt je pa tako močan, da tú pa tam je razbil sode in njih železne obroče. Vse je veselo v tergatvi, in pokanja možnarjev po goricah in nogradih ni konca ne kraja. Res, blagoslov nebeški je izlil se letos očitno po doljnem Štajerji, in milost božja je povernila obilo, kar minule leta po gnjilobi nekterih plodov manjkalo je hrane ljudem in živali. Tedaj je upati tudi, da pojenja dragina, ktera dozda je terla uboge ljudi.

Konečno še nekaj o koroško-štajerski železnici. Govorilo pa pisarilo se je mnogo, da tota bo peljana od Celovca v Maribor, vendar ni gotovega nič še; te dni je prišel pa zopet v naše kraje neki inženir, ki meri in pregleduje posavinsko planjavo, da je verjetno, da berž ko ne bo vendar le dirjal železni parokonj od gorotanskih livad v lepo zeleno celjsko dolino.

J. Š.



rogare; mušate fetice, lepa deklica, je morebiti slovensko možata ali možka detica; astez, danes, bi se morebiti primeriti dalo z italijanskim a stesso giorno; pere, kruh, pa se ne enači lahko z latinskim panis. Se vé da v takem priličevanju čiških besed se človek ne smé prenačati; zlasti pri bolj neznanih besedah bo prav obilniše prevdarjati; morebiti so ravno na celtiški ali arbanasški jezik obračati. Dalje naj bi razumen jezikoslovec preiskal in pretehtal oblike čiškega jezika: ali so latinske ali slovenske ali celó arbanaske; v pojasnjenje tega naj povém, da po dr. Rappu se rumunski jezik v imenih ravna po arbanaschem, ter na koncu prideva člen, v glagolih pa se opoteka med slovanskem in latinskim. Na pr. v besedi pas dormi, hodi spat, se jasno kaže latinska oblika prikratena; domnu, gospoda, je spet prikratena latinska dominum. Za ložje primerjanje bi pomagala ktera dobra slovnica rumunskega jezika, kakoršnih se današnji čas ravno ne pomanjkuje. Se vé, da vse to preiskovanje ne bo delo samo enega dnéva.

Hicinger.

## Drobtinice za kratek čas pa tudi za poduk.

### Bog daj bebecom pamet! (Dalje.)

Ta-le je res prav smeja vredna. — Neka žena pride ob mleko, da ni imela s čim otročiča dojit. In ko se lajhar v hišo pritepe, mu žalostna žena svojo nesrečo toži! Lajhar pa ji pravi: „jez vam vém za lék, pa ga ne smém razodeli. Ako bi ga razodel, bi človeka, ki vam je zacopral, skončati mogel; tega pa vendar ne smém“. „Kaj“ — pravi ženini mož — „če copernika pri ti priči precej zlod vzame, mi ne bo žal za-nj! Le povejte pomoček, prijatelj! precej vam rad odštejem, kolikor terjate za to“. — „Spod pet rajnšev vam ne morem tega storiti“ — pravi rokomavhar — „in le s tem terdim pristavkom, da me nikomur ne ova-dite“. Mož poskoči in pritišal mu je dnarce v pestéh. „Pojte“ — pravi potepuh — „in prinesite mi železno štango, da na voglu hiše luknjo napravimo; poprej pa jo bomo djali v ogenj, da se dobro razbeli. Vi, mati! pa se malo pomolžite, potem se bo mleko v luknjo zlilo, in luknja z razbeljeno štango zamašila. Coperni človek, bodi mož ali žena, bo potem naglo pri vama. Al Bog vaji obvari, da bi mu dala kak odgovor. Po vama bo, ako zineta le besedo. Če mu pa ne dasta nobenega odgovora, se bo na kose razletel, in mleko bo vaše“. — Rokomavhar, ko vidi, da sta mož in žena iz hiše, jo pobriše, kakor da bi mu za petami gorelo. Mož se je dnarjev znebil, žena pa kakor pred, tudi potem ni imela s čim otroka dojit. —

V neko bližnjo vas se pritepe tudi neki rokomavhar poleti v nar hujši suši, in obeta ljudém, ker so že od nek-daj zavolj suhotnega in skalnatega kraja za vodo perste lizali, da jim hoče vodnjak (štérno) skopati, da nikdar več ne bodo vode stradali. — „Ali niste osli“ — jim pravi — „ker imate ravno na sredi vasi, 6 čevljev globoko, nar lepši izvirek, da vode stradate in jo tako deleč nosite? Napraviti vam hočem vodnjak, da ga bote veselili“. In res obesel jim je bil žabico na oči. Nad pol leta so mu merho pasli in okoli sto rajnšev zmetali, in vendar ni hotel izvirek na dan. Sosesčani to viditi, da jih potepuh za nos vodi, zač-nejo hudo mermirati; ko lajhar to sliši, se zbojí, da bi mu gerbe ne naklepali, in natihoma ga je bila neka noč pozobala. Ljudém so se oči prepozno odperle, in namesti da bi svojo neumnost so le rokomavharja preklinjevali. —

Še ena druga mi v glavi brenčí in me ko tern v pēti bōde, da si ne vém kaj, jo našim ljudém za pokušnjo postaviti, da bi se jim oči odperle, kaj so rokomavharji. — V neki vasi sta imela mož in žena deklico, okoli 12 let staro. Ta deklica je že iz zibelike bila polna nabogljivosti, torov in revšine; naposled se je še rak pod nosom loti. Mati nje pa je bila — ne morem drugač reči — prava svinja. Hiša je bila polna gnjusobe, smradu in blata, kakor kak svinsk hlev in ni se čuditi bilo, da so večidel, posebno

pozimi vsi sploh po hiši bolehal. Želodec se mi še v meni oberne, ako se spomnim, kakošna je baba hodila. Njeni mož, precej vedre glave, se je večkrat čez to pritožil in večkrat rekel, da mu „ni treba gnoja na njive voziti, spom-ladi grém le s svojo babo na-nje, pa jo popleševa dvakrat gori in doli, in toliko gnoja odleti, da je vse pognojeno, in raste za njo, da je kaj“. — Akoravno nesnažni so bili ven-dar premožni ti ljudjé. Le križ z otrokom, ta jim je grozno prigreval, dek-le ni moglo živeti ne umreti, pomagati pa ji nihče ni vedil. — Ravno tistikrat se neki plajšar po bližnjih vaséh potépa, bahaje se, da vé ozdraviti mnoge bolezni. Mož bolne hčerke to zvedši, pošlje nautegoma posla po tega plajšarja. Ni se dal, se vé da, dvakrat klicati. Pridšemu oče vesel roko podá, pa mu pravi: „že dolgo ajamo tega otroka, al ni ga človeka, da bi pomagal. Od vas pa slišim, da ste posebno srečni pri boleznih. Ozdravite mi tega otroka in obljubim vam možnjo ostro podkovati“. V roke si sežeta in rokomavhar prične svojo srečo. — Ali kako, Bogú se usmili! Berite in jokajte z menoj! Napravi si štopo iz peklenskega kamna in mazilo iz hudičevega olja. S tem je potresal in mazal rane ubožne sirotice. Deklica prevpije in joka dan in noč v strašnih bolečinah, da ni bilo slišati gromčega Boga! Hodil je ta pačuh več tednov ozdravljat tega otroka, in kadar je v hišo stopil, je dekleta skorej od straha bož-jast zlomila. To je tako dolgo terpelo, da deklica onemore, in pod roko plajšarja dušo Tistemu izroči, ki si je za dan razodenja zapisal na dlan svoje pravice, ljudomorcem dati večno plačilo. — Kaj pa je djali rokomavhar, kaj se vam zdí, ko mu je deklica pod rokami umerla, in se staršem jele oči odperati? — „To bi mogli že popred vediti, da tudi jez vam ne bom čudežev delal. Sem storil, kar mi je bilo mogoče, več pa človek storiti ne more in tudi ni njegova dolžnost“. Po palici seže, ki je v kotu hiše slonela, se ogoljufanim staršem namuza in šel je rakom žvižgat! — Te prigodbe sem jez sam živa priča. (Konec sledi.)

## Slovanski popotnik.

\* Nemško-slovenskega slovnika je natisne-nih že 50 pól, ki segajo blizo do konca pismenke H (Hüt-tengezh).

\* Od nemško-horvaškega slovnika Šuleko-vega je nedavno prišel na svetlo 6. zvezek (60 pól) do besede „Naturgewalt“.

\* Družtvo sv. Mohora šteje sedaj 1081 družtve-nikov, kateri letos razun „Drobtinic“ dobijo še dvé knigi: ena obsega zbirko lepih zgodovinskih povestic, druga se zove „Elizabeta ali pregnanci v Sibiriji“.

\* Gosp. Navratil je poklonil en iztis svojega delca o glagolih („Beitrag zum Studium des slav. Zeitwortes“) prezvišenemu knezu in škofu ljubljanskemu, ki so se mu za ta poklon v lastnoročnem pismu prijazno zahvaliti blagovolili rekši: „da jih je delo to močno razveselilo, kakor se ra-dujejo vselej, ako slišijo ali vidijo, da se kdo Krajncev pridno véde na znanstvenem polji“.

\* Od nevtrudljiviga gosp. Šuleka je že tudi na svet-lem „Prirodopis za nižje realke“, ki ga je iz nem-škega po F. X. M. Zippe-u, kakor „Neven“ terdi, kaj iz-verstno prestavil v horvaški jezik in si s tem delom sopet lepe zasluge pridobil ne samo za šolsko mladino, kateri je napravil verlo koristno knigo, temuč tudi za knižtvo hor-vaško v obče, ktero je obogatil z novim delom. Popisane so v tem učevniku (Lehrbuch) vse tri carstva natore: ži-valstvo, rastlinstvo in rudstvo, in sicer tako, da ni premalo pa tudi ne preveč rečenega od nobenega car-stva, ampak ravno toliko, kolikor je za šolsko mladino v nižjih realkah in gimnazijah potrebno, pa koristno tudi za vsakega preprostega človeka, kateri želí od stvari na svetu kaj več vediti. Prišle so na Dunaji pa tudi podobne na svetlo, ktere kažejo večí del v teh bukvah popisanih stvari. — Tudi nam so take koristne bukve živa potreba. Delo bi bilo



priserčni prijatelj in želel sem ravno sabljo v spomin od njega imeti, toraj jo spravim.

Malo časa smo se še zatem borili in turški parobrod „Pervaz-Bahre“ bil je naš. — Admiral Kornilov mi dá nazaj moja samokresa in mi zapové, naj pregledam in popišem zapuščino ubitega Želieznova. Ker pa je bil rajni nadepolen mladeneč, in toraj ljubljeneec admirala, mi ta ob enem tudi naznani željo, da bi rad imel v spomin rajnega — njegovo kavkaško sabljo!

Pripovedujem admiralu, da je to orožje znano zastran svoje posebne nesreče; da slednji, ki ga nosi v boji, bo ali ubit ali gotovo smertno ranjen; da resnica se je prežalostno poterdila ravnokar nad Želieznovom, in zatorej ne želim, da bi on nesrečno sabljo vzel. Al merzlo mi odgovori: „ne verujem na kvante in vraže!“

Silno težko mi je bilo pri sercu izpolniti željo ljubljeneega admirala, in jezil sem se sam čez sebe, da sem sabljo obderžal, namesti da bi jo bili koj, ko jo mi je osoda v roke dala, vergel v morje.

Prične se obseda Sevastopolja. Za prvim bombardiranjem se vname 5. oktobra ljuti boj, katerega je od strani Rusov vodil admiral Kornilov, on, ki je uplenil parobrod „Parvaz-Bahre“. — Koj v pričetku streljanja prihitel na nasipe; imel je pripasano — nesrečno sabljo Želieznovo. Znano je, kako je junaški vodja branil Malakov Kurgan v najstrašnejšem ognju sovražnih baterij, naduševaje z besedo in lastnim izgledom vojake k brambi. Junaška sreča je bila ta dan Rusom mila — sovražniki so se tepeni mogli odmakniti. Zadovoljen se podá Kornilov po končanem boji k svojemu konju; ravno se je hotel vzdigniti na sedlo, ko prižvižga iz sovražnega topa kugla, in odbije Kornilovu nogo, pa tudi sabljo razdrobi na drobne kosce. Smertno ranjen se zgrudi admiral na tla — „branite Sevastopolj!“ so bile zadnje besede njegove — in kmali je bilo po njem.

Ne deleč od onega mesta sem stal. Britke solze mi stopijo v oči in preklinjal sem v sercu nesrečno sabljo, zakaj dva hrabra vojaka sem vidil konec vzeti, ki sta jo pripasano imela. Pobral sem njene kosce. Lastnina so zdaj vdove Kornilovove.

Po „Sedmici“ poslovenil J. Levičnik.

## Drobtinice za kratek čas pa tudi za poduk.

### Bog daj bebecom pamet! (Dalje.)

Še eno, akoravno že staro, imam za ušesom. Bil sem še v šolah, ko se je bila zgodila, in ravno domá sem bil o šolskih praznikih. Neki dan, zdí se mi, neko nedeljo, grém memo sosedove hiše, kjer sem svojega verstnika od mladega že prijatla imel, in vidim, da je polna hiša ljudi. Mislim si, kaj more nek to biti? Ali je kdo umerl, ali pa v smertno nevarnost prišel. — Tečem v hišo, in ná! ni bilo mogoče va-njo priti, ker polna je bila radovednih bab in dedcev. Poprašam neko od zad stoječo ženo: kaj pa imate? — Da mi odgovor, da je žena prišla, ki zna prerokovati in vse vé. — Dobro, dobro! — si mislim — želim tudi jez kaj zvediti. Prosim, pokličite mi Matevža, sem djál, bi rad ž njim nekaj govoril. Matevž se pribaše. „Matevže! mu na uho pošeptaje rečem, daj mi berž svojo obleko“, in dal mi jo je. Jez se naglo preblečem, in pritišim jo do mize, kjer prerokinja sedí. Pomignil sem babam, da bi jim smeh ne vhal. Vzamem dva groša iz žepa, rekoč: „prosim, ljuba žena! povejte mi, sta li moj oče in pa mati v nebesih ali vicah?“ Prerokinja me serpo pogleda, gori in doli vsega premeri. Grozno čuden sem se ji pozdeval, in sumiti je jela, da bi ji ne bil juhe preosolil. Se pa vendar velobrika, in jela je govoriti: „Tvoj oče so že v nebesih in ne potrebujejo nobene pomoči več, mati pa so v vicah, in s tremi sv. mašami so rešeni“. — Ljudje, komej baba to izusti, sméh že v pestéh tišaje, zabruhejo na vés glas. Baba se vstraši in vpraša za vzrok posmehovanja. „Glejte, ljube sosede, sem

djal, koliko baba vé! Poznate vse mojega očeta, da so še zdravi in veseli, mati moja pa tukej zraven stojé. Je vredna tedaj ta sleparica, da ji masla, jajc, slanine, moke in dnarjev nanašate?“ „Matevž!“ — na glas zavpijem — „skoči mi naglo po beriča, da baburo vkljenemo, in jo do pravice odženemo“. Še nisem tega popolno izrekel, pobrala je baba kopita in šla je, ko bi jo bil spihal čez hrib in doline! — Nikdar je potlej ni več mikalo v naše kraje hoditi in slepariti svet; vés preróški duh jo je bil hipoma zapustil.

Še eno imam, je tudi resnična in grozno smešna, pa jo bom drugipot povedal. (Konec sledí.)

## Novičar iz avstrijskih krajev.

**Od sv. Antona v slovenskih gorica 22. oktobra.** Imenitne reči so se to leto pri nas godile, in ker jih nihče drug ne omeni, jih hočem jez častitim bravcem naših „Novic“ naznaniti. Milostljivi sekavski knezoškof Otokar Marija grof Attems so zadnje dni julija in prvih pet dni mesca augusta pri Kapeli, sv. Jurji na Šavenci, Vélíki Nedelji, v Ormožu, v Lutomeru in pri sv. Križu zakrament sv. birme delili, in povsod pred po slovensko nagovor imeli, Oče naš, Češena si Marija in Véro molili, v šolah učence kaj malega prašali in se od njih z besedami „z Bogom“, „srečno“ poslovili. Kaj takega še do letos od naših krajev ni bilo slišati, in vse je veselo gledalo, ko je čulo in razumelo mili domači glas svojega višjega dušnega pastirja. Smo jih pa tadi povsod lepo sprejemali, da je bilo kaj, posebno pa v Lutomeru in pri sv. Jurji; transparentov, kronografikov in slavolokov ni bilo ne konca ne kraja; možnarji so pokali kakor takrat, ko nas je Percel strašil; godeci so godli, in ovenčane Slovence so prav mične pesmi péle; vse je bilo židane volje. — 12. dan t. m. je pa bila fara sv. Antona tako srečna, da je drugikrat to leto imela svojega knezoškofa Otokarja v svoji sredini. Farani sv. Antona so namreč letos po prizadevi in velikem trudu svojega gospoda župnika Jurja Kosterwein-a stari zvonik čez poldrugi seženj vzdignili, in mu novo lepo belokositerno streho, bogato pozlačeno jabelko in križ z zvezdo oskerbeli, in k tej slovesnosti, ko sta se križ in jabelko na zvonik djala, so milostljivega knezoškofa kot patrona te cerkve povabili, kateri so faranom velikodušno pripomogli. Otokar se ne dajo dolgo prositi; veseli obljubijo te želje faranom in okrožni duhovšini spolniti. Da smo jih prav slovesno sprejeli, ni mi treba praviti. Snidilo se je tudi pri nas, kakor pri gori omenjenih farah čez 30 duhovnov iz sosednih far, mnogo gospóde in pa ljudstva brez broja. Gosp. knezoškof so nam péli véliko mešo, potem nam lepo slovensko pridigovali od sv. križa, katerega so slednjič blagoslovili; in ko je križ srečno na svoj odločeni kraj prišel, so „Bog, Tebe hvalimo“ zapeli, si od bližnje deklice molitvine knige izposodili, in svoj pastirski glas s svojimi slovenskimi ovčicami združili. Slovenci, kaj porečete, ko bote to slišali! Jez za svojo stran velim, da sta Ciril in Metud od smerti vstala. — Z letošnjo letino smo tudi pri nas prav zadovoljni; lajte imamo polne žita in sode dobrega vina. Pšenico oddajamo po 4 fl. in 12 kr. sr. drevenko, vino pa od 50 do 60 fl. sr. stertinjak. Srečno!

Juri Šabot.

**Iz spodnje Idrije 12. okt. —** Dva prav znamenita dneva smo tukaj pretekli teden obhajali: prvi je bil dan roženkranske nedelje, ko sta bila zopet dva nova, od Luka Čeferina prav lično izdelana, stranska oltarja blagoslovljena; drugi veseli dan je bil pa 9. t. m., ko so nas preuzvišeni gospod grof Chorinski, visokozasluženi in vesvoljno ljubljenei deželni poglavar s svojo pričujočnostjo počastili. Še nikoli poprej ni spodnja Idrija sreče imela tako visokega gosta slovesno sprejeti, kakor ta dan. Gospod grof so namreč večidel vso gorato okólico med Cirkno, Loko in Logatcem, razgledovaje zastran naprave novih poto v, peš obhodili. Za blagor dežele vnetemu gospodu ni nič pretežavnega. Mili Bog naj nam jih ohrani še mnogo let!



Koliko polja nek — bo kdo drug rekel — je ta bore-gnoj že urodoviti, da ga kdo upa v pravdo spuštati z žlah-nim volovskim in kravjem? Ali je bil kdaj sam za-se za kakošno rabo? K večem da se je pognojilo hmeljišče in še takrat le zavolj tiste mervice vode, ki jo v sebi ima? Ali ni revež skoraj brez vsega gnjilca, kakor se bere v kmetijskih bukvah? In čez vse to: kako se more mali kupček tega gnoja, ki ga ima gospodar, v primero jemati s polnimi vozovi govejeka?

Tako in enako bojo govorili naši skušeni kmeto-vavci, bravši dosihmal moj spisek.

In res me izperva ni skušnja napotila k tem, da sem začel bolj na drobno primerjati govejek in svinski gnoj; vo-dila me je le bolj kemija, da sem se lotil te preiskave, in zatega voljo svojim bravcem odkritoserčno rečem, da sem bil pripravljen na take protigovore.

Al — kakor sem vam pošteno to prvo obstal, vam pa zamorem ravno tako tudi pošteno povedati, da moje be-sede niso le zrastle iz preiskav kemijskih, temuč da sem veliko veliko skušal in da s skušnjami stopim pred vas. In tako, mislim, me bote zdaj raji poslušali in morebiti mi tudi raji verjeli.

Pazite tedaj dobrovoljno na vse, kar vam bom razložil!

Gotovo je, da goveda ima gospodar naj več zatega voljo, da si veliko dobrega gnoja prideluje. Vprašanje pa je: ali je res, da gospodar z govejo rejo ta namen tudi doseže? in ali bi ne opravil bolje, ako bi si veliko pre-šičev redil in tedaj si napravil obilo svinskega gnoja?

Da nas bojo kmetovavci, ki niso učeni kemikarji, lože razumeli, naj nam dovolijo, da enmalo dalje sežemo in to razložimo, kar je vediti potreba, da se bomo porazumili.

Klaja za goveda in prešiče razpada v dvojne ob-stojne dele: eni so prebavljivi, to je, taki, kijih želodec v živež prekuha, drugi pa so taki, ki niso prebavljivi; te pomeče živina po čevah iz sebe, in oni so to, kar ime-nujemo gnoj, ki ga gospodar vozi na polje. Od teh tedaj ne bomo nadalje govorili, ker vsak vé, da pridejo na polje.

Prešimo tedaj prebavljive dele, ki jih živina povžije in vprašajmo:

pervič: kaj zapopadejo v sebi?

drugič: kako se premené v živinskem životu?

tretjič: kakošni razločki so v teh premembah pri kravi, kakošni pri prešiču? (Dalje sledí.)

## Starinske reči.

### 1. Nekaj od stare Emone novega.

Ker ne bere vsakdo nemških novic, ktere so pred ne-kaj časom povedale, kakošne starine da so se našle prete-čeno spomlad poleg Mirja na koncu ljubljanskega mesta, naj podam kratek popis tudi „Novicam“.

Ko je gosp. Debevec to spomlad napravljajl nov lep vert za svojo hišo pri teržaški cesti v Ljubljani, se je s tem delom odkril zahodni del ozidja stare Emone, in tukaj je več spomina vrednih starin prišlo na dan. Pervo je to, da poverh zidú se je pokazalo mnogo oglja, kar je zna-menje, da je bila Emona v poslednje z ognjem požgana. Dalje so se odkrili razločki v stavbi zidú in pa stolp-ov ali turnov starih; v stolpih namreč je zidanje prav terdno, kakor iz celega, v zidu vmes pa ni tako terdno delo, marveč kakor iz razvalin (šute) je sestavljeno. Tù je zopet znamenje, da zidovje je bilo že popred enkrat raz-djano, pa zopet popravljen; kdaj da se je godilo to raz-devanje in popravljanje, ni še razjasnjeno, ali zadeva Ati-lov čas ali pa še poprejšnje gotiške napade. Našel se je zunaj zidú tudi star sozidan grob, v katerem so bile razun pepéla še posebne človeške in živinske kosti; tù je bil tedaj v star grob kak barbarsk vojvoda s svojim konjem vred zakopan. Našla sta se tudi dva kamna z latin-skim napisom; oba sta sicer odlomljena, eden zgorej, eden zdolej, pa se nekako celita med seboj. Pervi, ki je bil zunaj zidú dobljen, obsega le-to:

DIANAЕ. AVG. SACR.

IN MEMOR. T. VELLI. ONES.

IIIII VIR. ET AVG. EMON.

IIIII VIR. AQ. . . . . PAREN . . .

drugi, ki je bil v zidu zadelan, ima le-to:

IIIII VIR. AQVIL. AVG. PARENT.

EVTICHVS ET PERIGENES LIB.

Pervi kamen je posebno tehten, ker se na njem nahaja imé stare EMONE, in je četerti znan, ki nosi to imé; prva dva, od kterih Schönleben in Valvasor pišeta, sta zgubljena, tretji je v dunajski muzej prenešen, ta četerti nam zdaj ostaja, samo, kdo vé, kje da je zdaj shranjen. Razun tega so bili dobljeni še rimski dnarji in druge male reči.

Ljubljancani naj bi pač bolj pomnili zgodovino svojega mesta in njegovo nekdanje imé. Dasiravno nar stareja zgo-dovina sega v basni, je vendar gotovo, da Emona je stala že dolgo pred Kristusom; rimsko naselišče je postala pod cesarjem Avgustom, ker se je štela Colonia Julia (ker je bil Avgust stričnik in posinovljenec Julia Cezara); z ozidjem močnim je bila že pred ko ne takrat, in tudi še bolj pozneje zaterjena, ker je bila nekako stališče in tabo-rišče za vojsko zoper podonavske narode. Njeno ozidje je bilo čveterovoglato z obilnimi stolpi; šlo je od Mirja (to je, zidovja; staroslovenska beseda mir pomeni zid) na južni strani proti Krakovemu, kjer se še dobro visok vogel zná, na zahodni strani pa do nunskega verta, in od ondod po národnem tergu do Ljubljanice; Krakovo je bilo obdano z nižjim zidom do Ljubljanice. Ulice v rimskih ta-boriščih so bile navadno ravne, in dvé poglavitne poti ste se križale v sredi mesta, in ste šle ena od juga proti se-verju, ena od zahoda proti izhodu; ravno tako so šle pa tudi pota zunaj mesta po naseliškem polji, od juga proti severju in od zahoda proti izhodu. Kdor se nekoliko ozre po ljubljanskem mestu in njegovi okolici, bo pač kmali so-dil, da poglavitna cesta skozi Emono (staro Ljubljano) in njeno polje je mogla tista biti, ki se snida s sedanjo dunajsko cesto od gornjih gradišnih ulic do sv. Krištofa; v tej meri se je mogla tudi stara cesta proti gorejnji Donavi na Celje in Ptuj ravnati; cesta proti dolej-nji Donavi na Sisek se je držala sedanje dolenske ceste; zatorej se nahajajo na obéh stranéh stari grobi, ker Rim-ljani so se nar raji pokopavali poleg cest. Mesto pa je bilo pozneje tudi zunaj ozidja poleg dunajske ceste raztegnjeno; saj se je pozlačena podoba starega emonskega svetovavca našla pri sedanjí kazini, in ostanek ko-pališča ondi, kjer so zdaj toplice „pri slonu“ naprav-ljene. Voda za staro Emono pa je bila po zidanem vo-dotoku napeljana, kateri gré spod rožnega griča skozi Gradiše do Ljubljanice; še zdaj se po njem voda izteka pri novem mostu poleg Cojzove hiše na kra-kovski strani, kar malokteri Ljubljancani ne vedó in znajo. Takošne novice ali starice sicer ne nosijo dnarnih dobičkov; pa je vendar lepše kaj vediti, kakor pa nič ne znati.

Hicinger.

## Drobtinice za kratek čas pa tudi za poduk.

### Bog daj bebecom pamet! (Konec.)

Malo uro od mojega doma se je bil tudi neki roko-mavhar v samotno vas V... priklatil; v kerčmo jo zavije in poprosi, da bi ga prenočili. Ker je pa na večer prišlo ne-koliko mož pit svojo kupico vina, so od hudih in dobrih časov pogovor imeli. Rokomavhar kmali čuti, da bi se v tej kalni vodici, pri takih priprostih ljudéh, dale ribice lo-viti. Dolgo je molčal; možje so blebetali po svojem. Napo-sled tudi on usta odpre, in se ž njimi v pogovor podá. Ker je pa gladkih besedi in izbrušenega jezika bil, je vedil kmali nektare na svojo roko dobiti. „Túle gori pri tej cerkviči (bila je cerkvice sv. Miklavža) kaj, lep zaklad dnarjev ravno pod lopo leži“. — „Al — je neki mož rekel — „kdor hoče v zemljo zakopane dnarje vzdigniti, mora biti mož druge



dlake kakor smo mi; mora znati več, kot hruške peč'!“ — „Kaj? — pravi rokomavhar — „jez jo imam, in sem tudi kos škrate ukrotiti. Dobite cerkveni ključ, dvoje novih suknj, dvoje rjuh in 50 rajnškov srebernega dnarja. To vse se bo cerkvi darovalo“. Možaki, spoznavši, da mu je resnica, so se jeli bolj skrivaj pogovarjati, da bi se po selu reč ne razglasila, in mignejo si, da hočejo vsak na svoj dom spat iti. Kerčmar jim na tistem naglo vse potrebne reči vkupaj spravi, in odrinili so, da duša ne vé kamo. — Bilo je pozimi, če se še prav spomnim, leta 1818, in sneg so do pasa gazili. Pridši do cerkvenih vrat, jih s ključem odpró. Rokomavhar pravi: „perva dolžnost je, da stopimo molit in prosit za srečo sv. Miklavža“. Po molitvi ukaže rokomavhar rjuhe, suknje in dnarje, zraven pa tudi še nekaj žegnanjih reči, pod zvonik na zaklad (šac) položiti. Potem vzame velik kovašk ogel, in naredí po cerkveni steni toliko križev, kolikor je zbranih mož bilo. Pred vsaki križ postavi enega moža in vsakemu ukaže terdo, pri miru stati in se ne na levo ne na desno ganiti. Potem je nekako mermranje in rotenje počel tako, da je bila groza možakov in so se straha tresti začeli. Rokomavhar pravi: „grozno ste plašni ljudjé! kaj mi je storiti? Ako bi utegnil kdo pri kaki prikazni od straha z rokami mahati, bi ne bilo napčno, da vam roke terdo na herbtu povežem“. Na vse to jim še zapové vsakemu pred svojim križem stati. „Jez pa pojdem trikrat okoli cerkve škrate rotit, in kadar pod lopo (zvonik) pridem, mora vsak pod križ z nosom potegniti, in naposled tako, da se bo kri pokazala in na zidu kervavi križ poznal. Kdor tega ne stori, gorjé mu“. — Rokomavhar gré res trikrat okrog cerkve. Naposled cerkvico sv. Miklavža lepo zaprè, oberne ključ, pobere rjuhi, suknji in 50 forintov, pustí možake zvezane in zaperte v cerkvi sv. Miklavža in jo potegne rakom žvižgat.

To se je zgodilo neki četrtek večer. V saboto popoldan cerkovnik (mežnar) ključa išče, da bi šel k prazniku zvonit, pa ga po nobeni ceni najti ne more. Nazadnje sekiro vzame, in misli v cerkev zlomiti. Pridši najde ključ v cerkvenih vratih, odprè in v svoj čud možake vse izstradane, žalostne in revne dobí. Roke so imeli tako terdo na herbtih zvezane, da si eden drugemu niso mogli pomagati; vsak pa tarčo na nosu. Mežnar zagleda černe in kervave križe po cerkveni steni in vès začuden poprašuje, kaj to pomeni. Možje spoznajo svojo neumnost in ga prosijo lepo, da bi nikomur te zgodbe ne razodel. Al kaj pomaga, ker je vendar zamolčati ni mogel!

Smeha je vredno, pa žalostno je, da po kmetih ljudjé radi vsakemu vlačugarju vero stavijo in se zapeljavati dajo.

Pritepe naj se tak vlačugar kamor hoče, ga je treba zgrabiti in do gosposke odgnati. Ne nastavlajte potepuhom ušes in kmali bodo nehali vas za nos voditi. Toliko vam še za sklep povém, ako bi vsi rokomavharji takole z bebeci ravnali, ko ta slednji, da bi norcem roke na herbtih zvezovali, jim pečate na nosove natiskovali, bi malo bedakov na svetu več bilo. — Bog daj bebecom pamet!

Takošnih zgodovin imam še dosti v glavi; al te-le naj bodo v spomin, da bi revni ljudjé po samotah se vprihodnje bolj takih sleparjev varovali!

J. M.

## Kratkočasno berilo.

### Žalostna prememba.

(Povestnica.)

Ko se gré iz malega mesta J\*, se pride, preden se v lepi terg J\* dojde, na neki hrib, kjer se vidi velika in krasna planjava krog in krog. Tudi jez sem se čudil lepoti tega kraja, ko sem pervikrat tû sem došel; tudi jez sem radosten zaklical: Zares lepa si nam naša domovina, vredna, da te ljubimo!

Ker na tem hribu stoji čedno sêlo s prijazno kerčmo pri cesti, nisem nikoli memo šel, da bi se ne bil tukaj enmalo odpočil in nekoliko okrepčal; v kerčmo sem pa že tudi zavoljo tega rad stopil, ker Jelica, zala hčerka gostin-

čarjeva, je bila tako beštra, tako priljudna in tako pridna, da je človeku serce veselja plesalo viditi to punčko. Oblečena je bila po domače, in kar je imela na sebi, bila si je večidel sama naredila.

Nekega dné me opravila spet v ta kraj pripeljajo. Stopim v izbo, pa zagledam Jelico prijazno se pogovarjati z nekim fantom, ki je za mizo sedel. Ko se jez na drugo stran mize vsedem, izpije oni mladeneč svojo kupico vina, vstane izza mize, me pozdravi, pa gré; Jelica ga spremi do dvorišča.

V tem pride v izbo kuharca, ženska že priletna, in jo pobaram, kaj da tako prijazno Jelično govorjenje z unim fantom nek pomeni?

„Mladost je radost“, mi odgovori; pa Matiče (tako je bilo mladenču imé) je tudi tako priden in pošten, da ga nima para. Ko je nekoliko let v šolo hodil in se naučil, kar je kmetu potrebno, so ga starši, Bog jim daj večno luč! iz šole na dom vzeli, ker niso bili v stanu, ga v višje šole pošiljati. Ko je fant odrastel, ni le pri vsem pomagal starišem, temuč začne tudi kupčevati s tem in unim, in ker si je pri tem marsikak goldinar ulovil, je pomagal poplačevati dolgove starišev, in ker je v vsem varčno ravnal, si je toliko prihranil, da je zamogel hišo lepo popraviti. Akoravno so mu stariši pomerli, se vendar prav srečno vede in če Bog dá, da se bo z Jelico oženil, jima bo šlo dobro tudi za naprej, ker naš oče \*) imajo edino to hčerko, bo tedaj enkrat vse premoženje Jelično“.

Zdaj pride v izbo Jelica, in ko jo tudi nekaj poprašam, ji zalije rudečiča obraz, se oberne h kuharci, ji požuga in reče se posmehovaje: „kaj ne, da si spet svoje serce enmalo olajšala? Čakaj, čakaj! ... moram pogledati, kaj se godí v kuhinji, ... in smuk! odšla je ko pticek.

\* \* \*

Komaj je prešlo leto, pridem spet na hrib, — al izba ni bila več tako lepa ko pred to leto; tudi nebó je bilo ta dan oblačno, in sam ne vém, kaj je bilo; speklo me je v serce, ko stopim v izbo in ne vidim Jelice. Iz zravne sobice pride kerčmar z bledim prepadenim obruzom, da se ga vstrašim. Na vprašanje: kje da je Jelica, me komaj pogleda, stisne rame pa gré. Zdaj se mi približa kerčmarica; nagovorim jo in jo vprašam, je li Jelica morebiti umerla?

„Umerla! — mi odgovori — „ah, bolje bi bilo za-njo, ako bi bila umerla, al — —“ in odide.

Na to stopi v izbo kuharca, ktera mi je preteklo leto ljubezen Jelice razodela. Vpraša me, kaj da želim, jesti ali piti? Radoveden zvediti, kaj se je v ti hiši zgodilo, jo poprašam le po Jelici. Migne mi pa me pelje v bližnjo sobico, in — o Bog mogočni! na postelji sedí mlada deklina, blede, z izpuljenimi lasmi v rokah; serpi pogled je razodeval, da reva je ob pamet. Prestrašil sem se, da sem se tresel kakor šiba, viditi takošno spremembo v enem letu. Ko me ona zagleda, se mi namuza, pa zavpije tako strašno, da me spreletí po vseh kostéh, potem mi z milim glasom reče: „Da, da, gospod fajmošter, danes bo prišel, mi bo venček prinesel za svatbo, da bova šla stanovat v mesto — veliko mesto; imela bova lepo, veliko poslopje; lepe velike sobe, pa lep vertič in lepe, prav lepe cvetice bodo v njem rastle, in — —“ in na to se jokati začne, da mi je hotlo serce skoperneti. Za nekoliko časa pristavi: „O gospôda, brezdušna gospôda! o prekl—!“

Akoravno mi serce ni premehko, se vendar nisem mogel solz vzderžati. Ko iz sobe te spet v veliko izbo stopim, mi kuharca pravi: „Glejte, gospod, taka se godí na svetu. Jelica, akoravno pridna in pametna, ni bila brez nekoliko napuha, napuh pa je in ostane vselej pregreha. Nekaj dni potem, ko ste vi lani odšli, je prišel iz mesta neki škric in je začel se prilizovati Jelici; ona ga izperva ne posluša; ko pa ta nesrečni človek le večkrat sem zahaja in se ji zmiraj bolj prilizuje in ji zlate gore obela, jo pre-

\*) Pri Slovencih je še lepa navada, da služabniki pravijo svojim gospodarjem oče in mati. Pis.